

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНА СИСТЕМА

УДК 336.02:336.225.56

*Варченко О.М.,
д.е.н., професор кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Свиноус І.В.,
д.е.н., професор кафедри обліку і оподаткування,
Шаціло Н.І.,
к.е.н., асистент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Білоцерківський національний аграрний університет*

ФІСКАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА В УКРАЇНІ ТА ФАКТОРИ, ЩО НА НЬОГО ВПЛИВАЮТЬ

Постановка проблеми. В сучасних економічних умовах для конкурентоспроможного розвитку аграрної сфери важливо використовувати можливості податкових регуляторів шляхом наукового обґрунтування балансу інтересів бізнесу та держави при формуванні бюджетних податкових надходжень. При цьому особливої уваги заслуговує фіскальний потенціал, який є інтегрованим показником ефективного функціонування податкової системи.

Податки є джерелом стимулювання інноваційного розвитку держави та підтримки економічного зростання, оскільки саме вони володіють фіскальним потенціалом, що обмежує витрачання фінансових ресурсів суб'єктами господарювання та переміщує фінансовий потенціал до бюджету країни. Серед податків, що стягуються з суб'єктів господарювання, особливе місце займає податок на прибуток. Для нього характерними ознаками є як висока фіскальна значимість, так і регулюючий потенціал, що дозволяє країні формувати дохідну базу державного і місцевих бюджетів, одночасно впливаючи на фінансові інтереси товаровиробників. Разом з тим, багато дослідників відзначають недостатній ступінь реалізації можливостей податку на прибуток щодо стимулювання підприємницької активності, тому актуальною та своєчасною залишається проблема формування фіскального потенціалу податку на прибуток підприємств в контексті наближення визначення прибутку за даними бухгалтерського та податкового обліку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями оподаткування діяльності сільськогосподарських підприємств займаються провідні вчені, зокрема, П. Гайдуцький, М. Дем'яненко, В. Жук, П. Саблук, С. Кваша, П. Лайко, Л. Тулуш та інші. Зокрема, В. Синчаком розроблено Концепцію розвитку системи оподаткування у сільському господарстві України. Л. Тулуш значну увагу в своїх дослідженнях приділяє проблемам функціонування спеціальних режимів оподаткування.

Проблеми оподаткування сільськогосподарської діяльності також активно відображені в працях О. Василика, О. Варченко, Д. Деми, А. Соколовської, В. Федосова, В. Рудь, А. Кириченко, С. Осадчого, І. Свиноуса та багатьох інших. Наукові пошуки дослідників мають за мету розв'язання сучасних проблем справляння податків за спеціальними режимами, цільового використання ПДВ та інших питань. Зважаючи на доробок науковців, потребує вивчення вплив податкових змін та нововведень для сільськогосподарських підприємств, особливостей застосування пільг в оподаткуванні їх діяльності, можливостей нарощення фіскального потенціалу податків, найбільш важливих для сільськогосподарських товаровиробників.

Постановка завдання. Метою дослідження є оцінка формування фіскального потенціалу податку на прибуток підприємств та обґрунтування практичних рекомендацій щодо нарощення його величини на основі введення змін до оподаткування сільськогосподарських товаровиробників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фіскальний потенціал податку на прибуток підприємств, що є складовою фіскального потенціалу держави, можна визначити як максимальну суму надходжень з даного податку без руйнування виробничого потенціалу та без стримування економічного розвитку господарюючих суб'єктів в умовах діючого законодавства. Важливо підкреслити, що від нарощування виробничого потенціалу та формування сприятливих умов для економічного розвитку суб'єктів господарювання сьогодні залежить фіскальний потенціал податку на прибуток підприємств та інших податків і зборів у майбутньому [1]. Очевидно, що податкове

навантаження має бути рівномірно розподіленим між усіма платниками податків та не підштовхувати їх до уникнення від їх сплати.

Так, розмір бази оподаткування та рівень податкових ставок має першочергове значення для оцінки фіскального потенціалу податку на прибуток підприємств. Зазначимо, що базою оподаткування податку на прибуток підприємств є обсяги прибутку, які отримані ним у процесі здійснення своєї господарської діяльності.

Податок на прибуток підприємств є одним із чотирьох основних бюджетоутворюючих податків поряд із податком на додану вартість, податком на доходи фізичних осіб та акцизним податком. І хоча протягом останніх років його частка у ВВП та доходах Зведеного бюджету перманентно коливається у незначному діапазоні, останніми роками спостерігається тенденція до її зниження (рис. 1).

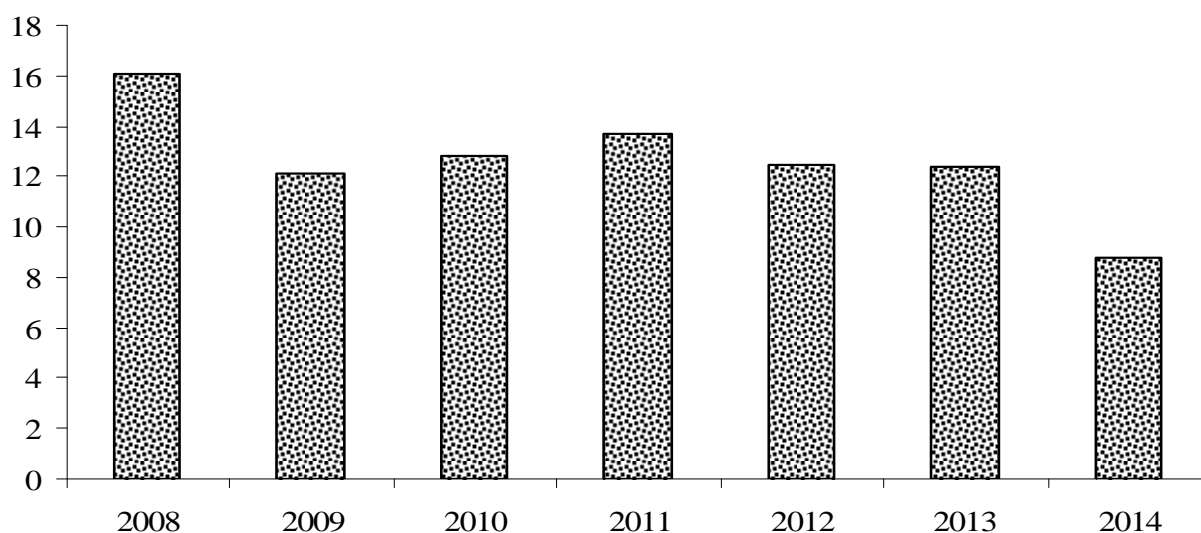

Рис. 1. Частка податку на прибуток підприємства в зведеному бюджеті
Джерело: за даними Фіскальної служби України

Наведені дані рис. 1 свідчать про істотне скорочення частки податку на прибуток у зведеному бюджеті у 2014 р., що можна пояснити зниженням його ставки. Зазначимо, що упродовж всього періоду незалежності країни рівень ставки оподаткування податком на прибуток знизилась майже на 17 в. п. із 35 % у 1991 р. до 18 % у 2014 р. Така ситуація повністю відповідає європейським тенденціям, що дозволяє оцінити її як позитивну (рис. 2).

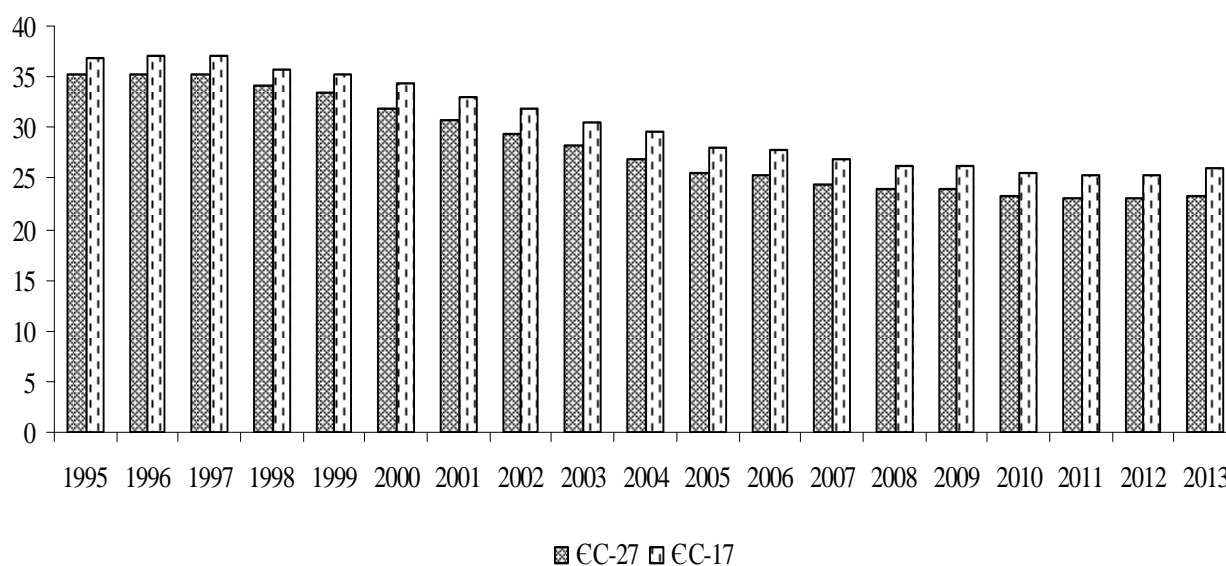

Рис. 2. Ставки податку на доходи корпорацій у країнах ЄС 1995–2013 рр.,%
Джерело: складено на основі даних Eurostat: Taxation trends in the European Union.

Наведені дані рис. 2 свідчать, що за період із 1995 по 2013 р. середня ставка податку на прибуток по країнах ЄС–27 скоротилася майже на 12 в. п.

Однак, частка податку у ВВП для більшості країн ЄС майже не знизилася або знизилася незначним чином. Зазначимо, що за 11 років найбільше зниження частки податку на прибуток корпорацій у ВВП відбулося у таких країнах, як Фінляндія, Мальта, Нідерланди, Ісландія та Греція. Проте частка податку у ВВП, що дорівнює (перевищує) 4 % аналогічно Україні, має місце лише у країнах із елементами офшорних юрисдикцій (Мальта, Люксембург, Кіпр та Ісландія). Наприклад, на Кіпрі зареєстровано приблизно 320 тис. компаній, що є значним показником для країни з населенням близько одного мільйона осіб. Одночасно фінансова криза у Республіці Кіпр у березні 2013 р., що призвела до кризи банківської системи країни та створила загрозу дефолту країни, підтверджує нераціональність орієнтації виключно на кількісні показники розвитку підприємств [2].

На нашу думку, скорочення частки податку на прибуток у зведеному бюджеті в 2014 р. пояснюється також несприятливою макроекономічною ситуацією, яка склалася в економіці країни, що негативно відобразилося на фінансових результатах підприємства (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка надходжень податку на прибуток та фінансового результату до оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності

Показники	Рік					2014 р. у % до	
	2010	2011	2012	2013	2014	2010 р.	2013 р.
Податок на прибуток підприємств, млрд грн	39,97	54,74	55,35	56,64	39,9	99,8	70,4
Темп зростання податку на прибуток до попереднього року, %	122,72	136,95	101,11	102,33	70,4	-52,3 в.п.	-31,93 в.п.
Прибуток підприємств від звичайної діяльності до оподаткування, млрд грн	58,3	122,2	101,9	29,3	-517,3	-	-
Темп зростання прибутку від звичайної діяльності до оподаткування до попереднього року, %	103,2	209,6	83,4	28,8	-	-	-

Джерело: складено та розраховано за даними Держслужби статистики України.

Наведені розрахунки табл. 1 свідчать, що до державного бюджету в 2014 р. надійшло 39,9 млрд грн податку на прибуток підприємств, що на 29,4 % менше показника попереднього року. Таке зменшення було пов'язано з авансовою сплатою податку, з огляду на результати попереднього року. Так, якщо у 2013 р. авансом було сплачено 38,5 млрд грн, то у 2014 р. цей показник становив лише 26,3 млрд грн, що на 12,2 млрд грн, або на 31,5 % менше.

Так, від'ємну динаміку надходжень податку на прибуток у 2014 р. показали підприємства усіх форм власності. Обсяги надходжень податку на прибуток, сплаченого до бюджету підприємствами державної форми власності, скоротилися на 2,2 млрд грн, або на 33,9 %; підприємствами з іноземним капіталом – на 2,8 млрд грн, або на 21,5 %; банками та страховими компаніями – на 0,2 млрд грн, або на 6,5 %; приватними підприємствами – на 8,0 млрд грн, або на 26,4 %.

Очевидно, що в умовах збиткової діяльності підприємств суттєво звужується база оподаткування податком на прибуток. Так, негативний результат фінансово-господарської діяльності в 2014 р. спостерігається у середніх та великих підприємствах – основних платників податку на прибуток. Зазначимо, що обсяги збитку у 2014 р. склали 408,169 млрд грн проти 38,289 млрд грн прибутку в 2013 р.

За даними Держстату, у 2014 р. порівняно із 2013 р. фінансовий результат прибуткових підприємств зріс на 1,6 % – до 170,26 млрд грн.

Зокрема, зростання обсягів прибутку зафіксовано у сферах мистецтва, спорту, розваг та відпочинку (у 2,7 раза), сільського, лісового і рибного господарства (на 90 %), транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності (на 30,4 %). При цьому прибуткові промислові підприємства зменшили прибуток на 4,1 % до 72,49 млрд грн.

Водночас результат збиткових підприємств минулого року зріс у 4,5 раза – до 578,42 млрд грн, в тому числі збитки промислових підприємств зросли в 3,9 раза до 224,69 млрд грн.

Найбільше зростання збитків зафіксовано у сферах операцій з нерухомістю (у 8 разів), інформації та телекомунікацій (в 6,9 раза), професійної наукової і технічної діяльності (у 6,3 раза), охорони здоров'я та соціальної допомоги (у 5,3 раза), оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспорту (в 4,6 раза), тимчасового розміщення та організації харчування (в 4,6 раза).

Загалом, у 2014 р. порівняно із 2013 р. кількість збиткових підприємств зросла на 5,5 відсоткового пункту – до 40,1 % від їх загальної кількості.

За даними НБУ, банківська система України за підсумками 2014 р. отримала збитки у розмірі 53 млрд грн.

Суттєвим чинником, який впливає на величину фіскального потенціалу є наявність пільг по податку на прибуток підприємства. У вітчизняній практиці пільги щодо оподаткування мають сільськогосподарські товаровиробники, які сплачують єдиний фіксований податок. Як відомо, нині ведуться гострі дискусії щодо змін діючої системи оподаткування сільськогосподарських підприємств. Нами проведено оцінку рівня прибутковості залежно від системи оподаткування, встановлено, що найбільш ефективною є діяльність сільськогосподарських підприємств – 4-ї групи платників податків (табл. 2).

Таблиця 2

Оцінка економічного ефекту від запровадження різних систем оподаткування діяльності сільськогосподарських підприємств–юридичних осіб, (млн грн)

Показник	4 група платників податків	3 група платників податків	Загальна система оподаткування
Собівартість – всього	129230,5	129230,5	129230,5
у т.ч. покупних, %	13,7	13,7	13,7
Обсяги виручки	162514,2	162514,2	162514,2
Податки та інші збори	2722,7	5679,9	7275,1
Прибуток після оподаткування	30561	27603,8	26008,6

Джерело: складено та розраховано за даними Держслужби статистики України.

Оцінюючи ефективність діяльності сільськогосподарських товаровиробників залежно від системи оподаткування, нами встановлено, що господарювання в статусі юридичної особи – фермерського господарства є більш ефективною порівняно з іншими формами (табл. 3).

Таблиця 3

Оцінка економічного ефекту у різних організаційних формах господарювання залежно від способів оподаткування, грн

Показник	Особисте селянське господарство	СПД – фізична особа	Фермерське господарство
Площа, га	15	15	15
Собівартість	720000	720000	720000
Обсяги виручки	912000	1140000	1140000
Сума податків	240	4695	14123
Державна підтримка	–	–	11000
Прибуток від господарської діяльності	191760	415305	416877

Джерело: складено та розраховано за даними Держслужби статистики України.

Встановлено, що рівень податкового навантаження у фермерських господарствах значно вищий, порівняно з СПД – фізичною особою та особистим селянським господарством, причиною чого є часткова компенсація держави у вигляді державної підтримки. Зазначимо, що більшість особистих селянських господарств не намагаються трансформуватися в суб'єкти підприємницької діяльності саме через непослідовність виваженої державної політики по відношенню до даної категорії сільськогосподарських товаровиробників.

З метою оцінки дієвості державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції через податкові важелі нами здійснено оцінку їхнього впливу на фінансові результати діяльності товаровиробників станом на 2014 р. (табл. 4).

При цьому запропоновано два нових варіанти, порівняно з фактичним, який передбачає державну підтримку у вигляді прямих державних дотацій та за рахунок часткового відшкодування ПДВ. Першим із них є перехід на загальну систему оподаткування ПДВ та запровадження прямої державної підтримки в розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь, іншим – загальний режим оподаткування ПДВ для рослинництва, тваринництва – «нульова ставка». При здійсненні розрахунків в табл. 4 прийнято гіпотезу, що при експорті зернових культур та соняшнику для сільськогосподарських підприємств діє положення про відшкодування ПДВ. Як свідчать результати проведених досліджень, для виробників експортно орієнтованої продукції рослинництва існуючий механізм підтримки є менш ефективний та прозорий в порівнянні із запропонованими.

Таблиця 4

Варіанти розрахунків формування доходів та фінансових результатів в залежності від системи оподаткування, тис. грн

Показник	Існуюча система державної підтримки	Повна відміна спец. режиму ПДВ та пряме бюджетне дотування в розрахунку на 1 га с.-г. угідь*	Загальний режим оподаткування ПДВ в рослинництві та «нульова ставка» в тваринництві
Собівартість, всього	129230,5	129230,5	129230,5
В т.ч. в рослинництві	101194,0	101194,0	101194,0
частка покупних	13,7	13,7	13,7
в тваринництві	28036,5	28036,5	28036,5
частка покупних	15,1	15,1	15,1
Чиста виручка всього	162514,2	174252,7	178228,8
В т.ч. рослинництво	130721,5	144585	144585
тваринництво	31792,7	29667,7	33643,8
Прибуток, всього	33283,7	45022,2	48998,3
В т.ч. рослинництво	29527,5	43391	43391
тваринництво	3756,2	1631,2	5607,3
Рентабельність	25,8	34,8	37,9
В т.ч. рослинництво	29,2	42,9	42,9
тваринництво	13,4	5,8	20,0
Державна підтримка всього	9138,8	6723	
В т.ч. рослинництво	6744,9		
тваринництво	2393,9		
Прибуток з урахуванням державної підтримки	42422,5	51745,2	
В т.ч. рослинництво	36272,4	48769,4	
тваринництво	6150,1	2975,8	
Рентабельність, %	32,8	40,0	37,9
В т.ч. рослинництво	35,8	48,2	42,9
тваринництво	21,9	10,6	20,0

* державна підтримка встановлюється у відсотках від вартості 1 га сільськогосподарських угідь (середня вартість в межах 20000 грн.). Державна підтримка включає вартість заходів, спрямованих на підтримку родючості ґрунту та здійснення природоохоронних заходів по їх збереженню. За нашими розрахунками ця величина становить в залежності від природно-економічної зони близько 2 %

Джерело: розрахунки здійснені на основі ф. 50–сг. «Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах»

Перехід до загальної системи справляння ПДВ з урахуванням особливостей виробництва сільськогосподарської продукції дасть можливість уникнути протизаконних схем отримання відшкодування, особливо в рослинництві. Пряме бюджетне дотування в розрахунку на 1 га має безпосередній цільовий характер і спрямовуватиметься на покращення родючості ґрунту – основного засобу виробництва. На нашу думку, запровадження такого виду дотації буде сприяти підвищенню ефективності виробництва, в першу чергу, продукції рослинництва та сформує передумови для формування власної кормової бази в тваринництві, що суттєво знизить рівень собівартості продукції. Зазначимо, що запровадження таких схем дотування призведе до зростання рівня рентабельності та розширеного відтворення сільськогосподарського виробництва.

Нині важливим завданням є дослідження динаміки податкових пільг з податку на прибуток та її кореляції з підприємницькою активністю, оскільки, призводячи до значних втрат бюджету у короткостроковому періоді, саме податкові пільги повинні стимулювати розвиток економіки країни. Відсутність такого зв'язку свідчить про доцільність критичного перегляду пільг з метою їх скорочення.

При розгляді даної проблеми необхідно визначитися з методичними підходами щодо трактування дефініції «податкова пільга» та «податковий стимул». Вважаємо за доцільно розмежовувати ці поняття, оскільки вони насамперед відображають призначення інструменту, що, в підсумку, має полегшити оцінку соціальної чи економічної ефективності тих чи інших пільг. Відповідно,

податкові пільги – це звільнення на основі характеру та суспільного значення здійснюваних платником витрат, які не підлягають скасуванню, оскільки виконують соціальні функції, тому й оцінюються за їх соціальною ефективністю. У свою чергу податковий стимул – це звільнення, що ґрунтується на використанні коштів на збільшення обсягів інвестицій та виробництва, створення додаткових робочих місць тощо. У своїй основі вони мають містити наступні принципи: оцінка доцільності використання на основі досягнутих результатів, адекватність пріоритетам економічної політики.

Доцільність введення таких податкових стимулів оцінюватиметься залежно від їх економічної ефективності та за умови необґрунтованості такі стимули мають скасовуватися. Відповідно до Рекомендацій, зокрема розділу 2 «Механізм визначення пільг з податку на прибуток та втрат бюджету», під податковими пільгами розуміються суми звільнень від оподаткування прибутку, у т. ч. звільнення від оподаткування доходу неприбуткових установ та організацій [4]. До втрат бюджету призводять ті податкові пільги, які мають безпосередній зв'язок із особливістю формування доходів та витрат платника, а також прибутку нерезидентів із урахуванням положень міжнародних договорів України. Проведемо аналіз динаміки втрат бюджету від використання податкових пільг (рис. 3).

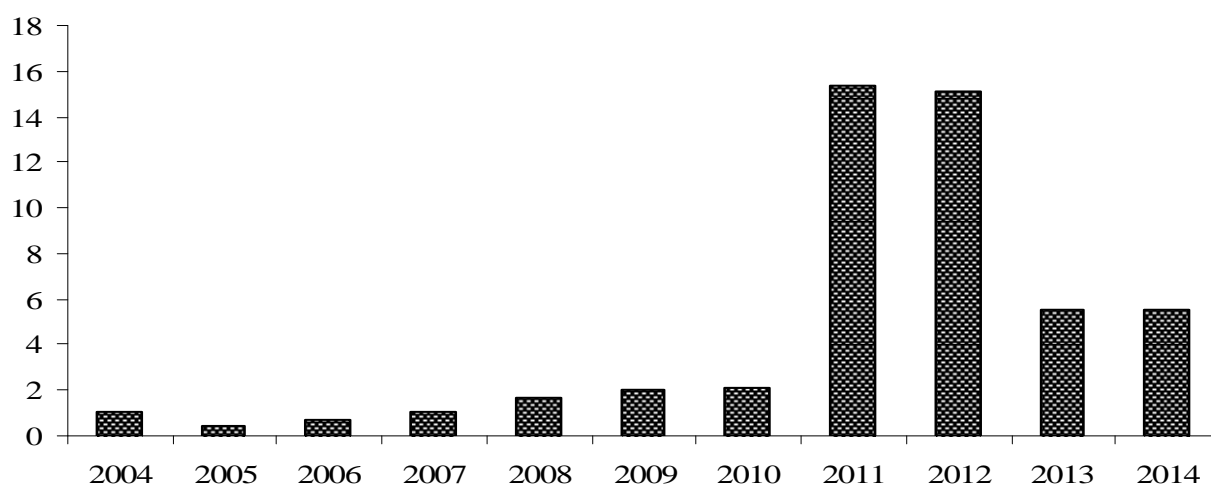

Рис. 3. Динаміка втрат бюджету від застосування податкових пільг для податку на прибуток підприємств, млрд грн.

Джерело: складено та розраховано за даними Фіскальної служби України

Наведені дані рис. 3 доводять, що за досліджуваний період спостерігається різке зростання втрат бюджету від застосування податкових пільг. Так, в 2011 р. проти 2010 р. даний показник зріс майже у 6 разів. Аналогічне явище спостерігалось і в 2012 р. При цьому вірогідність компенсації даних втрат у довгостроковій перспективі за рахунок трансформації суб'єктами підприємницької діяльності вивільнених коштів у капітальні інвестиції та вкладень у інноваційну діяльність була незначною. На основі діючих нормативно-правових актів даними пільгами користуються в переважній більшості машинобудівні підприємства, рівень інноваційного розвитку залишається низький. Крім того, спостерігається чітка тенденція до зниження капітальних інвестицій за останні 4 роки в дану галузь. Так, в 2014 р. в машинобудування було залучено 86242 млн грн. у фактичних цінах, що на 19,3 % нижче проти 2013 р.

Така ситуація, на нашу думку, є свідченням використання вивільнених коштів суб'єктами господарювання не на розвиток виробництва, а на задоволення поточних матеріальних потреб, що фактично є нераціональним «проїданням» бюджетних коштів. Іншими словами, це прояв «економічної ренти», коли вигода отримується не в конкурентних умовах, а завдяки доступу до державних ресурсів.

Саме тому з 2013 р. проводилися дії щодо критичного перегляду ефективності й економічної вигоди надання пільг з податку. Зокрема, у межах перегляду системи податкових пільг в Україні Кабінет Міністрів України ініціював скасування близько половини наявних пільг податку на прибуток, що призвело майже до двократного зниження бюджетних втрат 2013–2014 рр.

У провідних країнах податок на прибуток використовується як регулятор економічної активності та податкові пільги є важливим інструментом такого регулювання. Доведено, що зниження податкового навантаження на платників податків за допомогою застосування різноманітних пільг призводить до підвищення ефективності їхньої діяльності [5]. Ми поділяємо думку, що в Україні діючий пільговий механізм з оподаткування прибутку підприємств не стимулює належним чином інвестиційної активності підприємств, що є однією із стримуючих чинників економічного зростання, а, отже, нарощування фіскального потенціалу податку на прибуток [6]. Надання пільг призводить до розмивання бази оподаткування та втрат бюджету внаслідок їх застосування. Оптимальний період дії

податкової пільги становить чотири роки [7]. Граничний термін фіскальної ефективності дії податкових пільг має становити не менше як 3, але й не більше 5 років [8]. За менший час пільга не спрацює, а за більший виникають можливості зловживань і втрати ефективності. Виходячи з цього, економічно необґрунтовані пільги в оподаткуванні не можна вважати ефективними стимулами та регуляторами підприємницької діяльності. Отже, використання податкових пільг має бути виваженим.

Суттєвим чинником, який впливає на визначеність такого результуючого показника, як фіскальний потенціал підприємства є наявність розбіжностей між податковим та бухгалтерським обліком податку на прибуток. Не викликає сумнівів, що такий стан речей ускладнює податковий облік та провокує непродуктивні витрати часу як у платників податків, так і у контролюючих органів, що у підсумку негативно впливає на фіскальну ефективність податку [9].

Одним із найважливіших факторів, що впливає на фіскальний потенціал податку на прибуток, є процеси ухилення від оподаткування. За даними Мінекономрозвитку, рівень тіньової економіки в Україні в першому кварталі 2015 р. збільшився на 5 в.п. порівняно з відповідним періодом 2014 р. – до 47 % від обсягу офіційного ВВП. Тому нині існує можливість щодо нарощення фіскального потенціалу податку на прибуток внаслідок зменшенню масштабів ухилення від оподаткування та підвищенням якості діяльності органів державної податкової служби відносно виявлення та попередження ухилення від сплати податку.

Висновки з проведеного дослідження. Згідно проведеного дослідження можемо сформулювати висновки щодо збільшення фіскального потенціалу оподаткування прибутку підприємств України за наступними напрямками:

- стабілізація економічної ситуації та підвищення прибутковості вітчизняних підприємств;
- оптимізація структури податкової системи з точки зору посилення ролі прямого оподаткування як вагомого регулятора економічних процесів;
- адекватне застосування економічно обґрунтованих пільг податку на прибуток підприємств, пільги повинні мати чітке цільове призначення, застосовуватися протягом обмеженого періоду, а їх надання має суворо контролюватися державними органами;
- запровадження системи диференційованих податкових ставок за пріоритетними галузями (сільське господарство, харчова, легка, машинобудування), які є основними постачальниками податкових платежів до бюджету з метою стимулювання виробництва товарів народного споживання;
- перенесення податкового навантаження із реального сектору на фінансовий;
- посилення відповідальності платників за порушення податкового законодавства.

В Україні податок на прибуток має значний фіскальний потенціал. Податковим кодексом зроблено певні позитивні кроки у вигляді зниження ставки податку на прибуток та наближення визначення бази оподаткування за даними бухгалтерського та податкового обліків. Однак зменшення ставки податку на прибуток та сумнівна практика пільг, які мають місце в Україні, не є гарантіями економічного зростання. Для реального стимулювання інвестиційного клімату потрібно провести значно глибші реформи та використати напрацьований світовий досвід щодо формування сприятливих умов стосовно економічного розвитку суб'єктів господарювання.

Бібліографічний список

1. Кондзелка М. Інші доходи платників податку на прибуток / М. Кондзелка // Дебет–кредит. – 2012. – № 46. – С. 24-31.
2. Соколовська А.М. Проблеми моніторингу ефективності надання податкових пільг в Україні / А.М. Соколовська // Фінанси України. – 2011. – № 3. – С. 42-53.
3. Система податкових пільг в Україні у контексті європейського досвіду / А.М. Соколовська, Т.І. Єфименко, І.О. Луніна та ін. – К.: НДФІ, 2006. – 320 с.
4. Методичні рекомендації щодо визначення втрат бюджету від застосування пільг з податку на прибуток [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/2785>.
5. Бюджетна підтримка та податкове стимулювання національної економіки України: монографія / За заг. ред. Л.Л. Тарангул. – Нац. ун-т ДПС України. – К. : Фенікс, 2012. – 532 с.
6. Марчак Д. Чому не виконується госбюджет-2013 [Електронний ресурс] / Д. Марчак // Forbes Україна. – Режим доступу: <http://forbes.ua/nation/1359236-pochemu-ne-vypolnyaetsya-gosbyudzheta-2013>.
7. Мілевська О.М. Бухгалтерський і податковий облік податку на прибуток / О.М. Мілевська, А.О. Піхотіна // Економічні науки. – 2012. – № 9 (33). – С. 37-42.
8. Нікітін С. Податок на прибуток: досвід розвинених країн / С. Нікітін, А. Нікітін // Світова економіка і міжнародні відносини. – 2000. – № 2. – С. 5-11.
9. Науково-аналітична доповідь, підготовлена у межах виконання науково-дослідної роботи «Гармонізація податкового та бухгалтерського обліку в контексті оподаткування прибутку підприємств». – Науково-дослідний інститут фінансового права, 2013. – 59 с.

References

1. Kondzelka, M. (2012), "Other revenues of payers of income tax", *Debet-credyt*, no. 46, pp. 24-31.
2. Sokolovska, A.M. (2011), "The problems of monitoring the effectiveness of granting tax privileges in Ukraine", *Finansy Ukrainy*, no. 3, pp. 42-53.
3. Sokolovska, A.M., Efimenko, T.I. and Lunina, I.O. (2006), *Systema podatkovykh pilh v Ukraini v konteksti evropeiskoho dosvidu* [The system of tax incentives in the Ukraine in the context of European experience], NDFI, Kyiv, Ukraine, 320 p.
4. "Methodical recommendations concerning determining budget losses from the use of of benefits for income tax", (2015), available at: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/2785> (access date April 25, 2016).
5. Taranhul, L.L. (2012), *Biudzhetna pidtrymka ta podatkovye stymuliuvannia natsionalnoi ekonomiky Ukrainy* [Budgetary support and tax stimulation of national economy of Ukraine], monograph, Nats. un-t DPS Ukrainy, Feniks, Kyiv, Ukraine, 532 p.
6. Marchak, D. (2013), "Why is not performed the state budget 2013", *Forbes Ukraina*, available at: <http://forbes.ua/nation/1359236-pochemu-ne-vypolnyaetsya-gosbyudzhets-2013> (access date April 25, 2016).
7. Milevska, O.M. and Pikhovina, A.O. (2012), "Accounting and tax accounting for income taxes", *Economichni nauky*, no. 33, pp. 37-42.
8. Nikitin, S. and Nikitin, A. (2000), "Income tax: the experience of developed countries", *Svitova ekonomika i mizhnarodni vidnosyny*, no. 2, pp. 5-11.
9. *Naukovo-analitychna dopovid, pidhotovlena u mezhakh vykonannia naukovo-doslidnoi roboty "Harmonizatsiia podatkovoho ta bukhhalterskoho obliku v konteksti opodatkuvannia prybutku pidpriemstv"* [Scientific and analytical report prepared within implementation of research work "Harmonization of tax and accounting in the context of taxation of profit enterprises"], (2013), Naukovo-doslidnyi instytut finansovogo prava, 59 p.

Варченко О.М., Свиноус І.В., Шаціло Н.І. ФІСКАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА В УКРАЇНІ ТА ФАКТОРИ, ЩО НА НЬОГО ВПЛИВАЮТЬ

Мета – оцінка формування фіскального потенціалу податку на прибуток підприємств та обґрунтування практичних рекомендацій щодо нарощення його величини на основі введення змін до оподаткування сільськогосподарських товаровиробників.

Методика дослідження. В процесі дослідження використано монографічний метод (при визначенні проблемних теоретико-методичних і практичних аспектів оподаткування сільськогосподарських підприємств); емпіричний метод (при виявленні тенденцій впливу втрат бюджету від використання податкових пільг); метод індукції (при дослідженні емпіричних даних та при обґрунтуванні висновків щодо збільшення фіскального потенціалу оподаткування прибутку підприємств).

Результати. Проаналізовано тенденції надходжень податку на прибуток та фінансового результату до оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності. Визначено чинники впливу на величину фіскального потенціалу податку на прибуток підприємства. Оцінено економічний ефект від запровадження різних систем оподаткування діяльності підприємств. Досліджено динаміку податкових пільг з податку на прибуток та проаналізовано її кореляцію з підприємницькою активністю підприємств. Оцінено динаміку втрат бюджету від використання податкових пільг. Розроблено рекомендації щодо збільшення фіскального потенціалу оподаткування прибутку підприємств. Обґрунтовано напрями збільшення фіскального потенціалу оподаткування прибутку підприємств України.

Наукова новизна. Визначено доцільність адекватного застосування економічно обґрунтованих пільг податку на прибуток підприємств з метою нарощення його фіскального потенціалу, удосконалення податкової системи, що в цілому сприятиме її якісному покращенню та зниженню бюджетних втрат.

Практична значущість. Отримані результати дослідження сприяють нарощенню фіскального потенціалу оподаткування прибутку підприємств України. Вони можуть бути використані при обґрунтуванні стратегічних домінант податкової політики і удосконаленні податкової системи.

Ключові слова: система оподаткування, бюджет, податкове навантаження, податок на прибуток, податкова пільга, податковий стимул, фіскальний потенціал податків

Varchenko O.M., Svinous I.V., Shatsilo N.I. FISCAL POTENTIAL OF CORPORATE INCOME TAX IN UKRAINE AND ITS INFLUENCING FACTORS

Purpose. The aim of the article is the assessment of fiscal capacity of corporate income tax and substantiation of practical recommendations for increasing its value through the introduction of changes to the taxation of agricultural producers.

Methodology of research. The monographic method is used during the study (in determining the problem practical, theoretical and methodological aspects of taxation of agricultural enterprises); empirical method (in identifying trends of influence budget losses from the use of tax benefits); the method of induction (in the study of empirical data and substantiation of conclusions on increasing the fiscal capacity of taxation of business profits).

Findings. The tendencies of receipts for income tax and financial result to the taxation of business entities are analyzed. Factors of fiscal impact on the value of potential corporate income tax are determined. The economic effect of introducing different tax systems of enterprises is reviewed. The dynamics of tax exemptions on income tax is studied and its correlation with the business activity of enterprises is analyzed. The dynamics of budget losses from the use of

tax incentives is reviewed. Recommendations to increase fiscal capacity tax profits are developed. The directions for increase fiscal capacity taxation of business profits in Ukraine are substantiated.

Originality. Advisability of adequate application of bankable benefits corporate income tax with a view to increasing its fiscal capacity, improve the tax system as a whole will contribute to quality improvement and reduction of budget losses are determined in the article.

Practical value. The obtained results of research contribute to escalating fiscal capacity for taxation of business profits in Ukraine. They can be used in substantiation of the strategic landmarks of tax policy and improving the tax system.

Key words: system of taxation, budget, tax burden, income tax, tax benefit, tax incentives, fiscal potential taxes.

Варченко О.М., Свиноус И.В., Шацко Н.И. ФИСКАЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ НАЛОГА НА ПРИБЫЛЬ ПРЕДПРИЯТИЯ В УКРАИНЕ И ВЛИЯЮЩИЕ НА НЕГО ФАКТОРЫ

Цель – оценка формирования фискального потенциала налога на прибыль предприятий и обоснование практических рекомендаций относительно наращивания его величины на основе введения изменений в систему налогообложения сельскохозяйственных товаропроизводителей.

Методика исследования. В процессе исследования использовано монографический метод (при определении проблемных теоретико-методических и практических аспектов налогообложения сельскохозяйственных предприятий); эмпирический метод (при определении тенденций влияния потерь бюджета от использования налоговых льгот) метод индукции (при исследовании эмпирических данных и обосновании выводов по увеличению фискального потенциала налогообложения прибыли предприятий).

Результаты. Проанализировано тенденции поступлений налога на прибыль и финансового результата до налогообложения субъектов предпринимательской деятельности. Определены факторы влияния на фискальный потенциал налога на прибыль предприятия. Оценен экономический эффект от внедрения различных систем налогообложения деятельности предприятий. Исследована динамика налоговых льгот по налогу на прибыль и проанализировано ее корреляцию с предпринимательской активностью предприятий. Оценена динамика потерь бюджета от использования налоговых льгот. Разработаны рекомендации по увеличению фискального потенциала налогообложения прибыли предприятий. Обоснованы направления увеличения фискального потенциала налогообложения прибыли предприятий Украины.

Научная новизна. Определена целесообразность адекватного применения экономически обоснованных льгот налога на прибыль предприятий с целью наращивания его фискального потенциала, совершенствования налоговой системы, что в целом будет способствовать ее качественному улучшению и снижению бюджетных потерь.

Практическая значимость. Полученные результаты исследования способствуют наращиванию фискального потенциала налогообложения прибыли предприятий Украины. Они могут быть использованы при обосновании стратегических доминант налоговой политики и совершенствовании налоговой системы.

Ключевые слова: система налогообложения, бюджет, налоговая нагрузка, налог на прибыль, налоговая льгота, налоговый стимул, фискальный потенциал налогов

УДК 657.3(075)

*Левченко Н.М.,
д. держ. упр., доцент, завідувач
кафедри обліку і оподаткування,
Животок К.С.,*

Запорізький національний технічний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ МОНІТОРИНГУ КАПІТАЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Постановка проблеми. В умовах інтеграційних перетворень відбувається взаємопроникнення національних економік, наслідком яких є міграція капіталу. Тому кожній державі, у тому числі й Україні, необхідно зосередити увагу на підтриманні стабільності та надійності національної банківської системи, і, зокрема, на забезпеченості достатнім обсягом фінансових ресурсів [5], оскільки ефективність діяльності банківської системи значною мірою залежить від рівня її капіталізації, іншими словами від фундаменту банківської системи, якістю якого визначається надійність всієї економічної системи та динаміка подальшого розвитку (що доведено багаторічною практикою багатьох країн світу). Водночас рівень капіталізації залежить від рівня економічного розвитку країни з тієї причини, що саме розвиток економіки стимулює розвиток банківської системи [4]. З огляду на це, питання моніторингу капіталізації банківської системи останнім часом набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальними з проблематики капіталізації банківської системи є дослідження західних науковців: А. Бегера, Є. Бріггема, Ч. Вулфена, П. Роуза, Т. Коха, Ф. Мишкіна, Дж. Ф. Сінкі, Л. Мауера та інших. На вивчені питань капіталізації банківської